

Vadnay Emma:

„AMINT FÖNT, ÚGY ALANT”

Előadás a Magyar Teozófiai Társulat 1949. október 2-án tartott 42-ik évi rendes közgyűlésén.

Az okkultizmus bölcséleti részének egyik sajátossága és egyúttal egyik legvonzóbb tulajdonsága, hogy a világot rendezett egésznek mutatja be. Az emberek nagyjából két csoportra oszlanak. Az egyik egyáltalában nem töpreng a világ minéműségén, nem igénye, hogy a dolgok és történések értelmét és összefüggéseit meglássa. A másik csoport pedig ennél haladotabb, de jóval kényelmetlenebb állapotban van. Töpreng ugyanis, és az eredmény az, hogy a világ dolgai érthetetlenek, összefüggéstelenek, és az egész világ nem más, mint a véletlenek áttekinthetetlen káosza. Ebben a káoszban hányódik-vetődik az ember, ismeretlen erők játékszereként. Roppant kevesen vannak a nem okkultisták között, akik a világban meg tudják látni a rendet, a törvényszerűséget. Ezek rendesen valamely tudományág művelői. A csillagásznak előbb-utóbb rá kell jönniük, amint tudományukba belemerülnek, hogy a makrokozmoszban a legcsodásabb rend uralkodik, amelytől csak törvényszerű eltérések lehetségesek. A vegyész fölfedezi a rendet az anyagok birodalmában, a biológus a szerves élet birodalmában, az orvos megcsodálja az emberi test tökéletes célszerűségét. De az a furcsa, hogy mindegyik csak a saját területén ismeri föl és el a rendet, és arra vajmi kevesen gondolnak, hogy másutt, a még kikutatlan és eszközökkel mérhetetlen területeken is roppant valószínűen ugyanaz a tervszerűség és rend uralkodik, mint mindazokon a területeken, amelyeket a tudomány már legalábbis részben föltárt. Arra pedig éppenséggel nem gondolnak, hogy azok a részek-rendek egyetlen nagy rendnek, egyetlen óriási, rendezett egésznek a részletei csupán.

Ezt a hézagot pótolja az okkult tudomány. A sok rész-rendet, összefogja, kiegészíti, kibővíti és fölépíti belőle a rendezett világegyetemet, a rendezett makrokozmoszt és a rendezett mikrokozmoszt egyaránt, nem utolsó sorban pedig azt, ami minket mégiscsak legközelebről érdekel, az embernek és teremtménytársainak rendezett, törvényszerű világát.

Ennek az okkult világrendnek az az érdekessége, hogy vannak bizonyos alapvető törvényei, amelyek a világegyetem minden pontján érvényesek, sőt még fizikain túli, láthatatlan részeiben is. Ilyen törvény például a karma törvénye, a hatás-visszahatás, amelyet mindnyájan jól ismerünk. Ilyen a periodicitás törvénye, amely szerint a fejlődés spirálisan halad fölfelé, bizonyos jelenségek tehát megismétlődnek, de mindig egy valamivel magasabb fokon. Ennek hozzánk közelálló példája az újraszületés. Ma azonban egy harmadik alaptörvényről szeretnék megemlékezni, amelyet az előadásom címében is jelzett misztikus-okkult mondás foglal magába: „Amint fent, úgy alant”. Röviden azt jelenti ez, hogy egyrészt a makrokozmosz rendje ugyanaz, mint a mikrokozmoszé – az atom szerkezete a naprendszer szerkezetével azonos, másrészt pedig, hogy a világ alacsonyabb síkjain létező és végbemenő dolgok a világ magasabb síkjain létező és végbemenő dolgoknak tükörképei, másolatai, többé-kevésbé sűrűsödött, anyagiasult, tehát elfátyolozott és nehezen fölismerhető formában.

A makrokozmosz és a mikrokozmosz összefüggéseit rá kell bíznom valakire, aki a tudományokban nálam sokkal, de sokkal jártasabb. Ma inkább arra szeretnék szorítkozni, miképpen függnek össze a belső világok a külső világokkal.

Kiindulópontul szolgáljon az az alapvető okozati összefüggés, hogy a szellem mindig megelőzi az anyagot, a magasabb, szellemi síkokon való megnyilvánulás az alacsonyabb, anyagi síkokon való megnyilvánulásokat. Ez volt a teremtés sorrendje is. Isten először nem a legalacsonyabbat, a fizikai világot teremtette meg, hanem először létrehozta a legmagasabb szellemi síkokat; először létrejöttek a monádok, az isteni szikrák, a hozzájuk tartozandó for-

mák, testek pedig csak később keletkeztek. Kezdhethetném ott is, hogy kezdetben vala az Ige, a Logosz, a szellem, sőt még a Logosz előtt az Abszolútum, a legtisztább szellem, és csak aztán álltak elő az anyagi világok.

Itt jó lesz megjegyezni, hogy a Logoszhoz képest a legmagasabb „szellemi” sík is anyagi már, vagyis, hogy szellemi és anyagi viszonylagos fogalmak. Mi innen a földről hajlandók vagyunk már az asztrális világot is „szelleminek” tekinteni, nem is szólva a mentálisról; asztrális testben élő embertársainkat már a „szellem” kifejezéssel tiszteljük meg, amit kétségtelenül jogosan jár is nekik, de ugyanilyen joggal tarthatnánk – és kellene is, hogy tartsuk – önmagunkat itt a fizikai testben is „szellemeknek”, hiszen mindnyájan elsősorban szellemi lények vagyunk. "Szellemi síkokon vagy világokon az okkult irodalomban általában a négy felső síkot értik, odaszámítva néha a felső mentális síkot is.

A dolgok tehát a magasabb világokban gyökereznek, ott alakulnak ki, mielőtt az alacsonyabbakban lecsapódnának. Ennek az iskolapéldáiból szeretnék kiindulni. A mérnök, mielőtt egy házat, utat vagy hidat épít, előbb gondolatban építi meg, kiterveli, elképzeli, és csak aztán veti papírra, és csak ezután valósítja meg az anyagban. Más példája: minden cselekvést megelőz a szándék, a gondolat. Nincs olyan cselekvés, ha mégoly váratlannak és akaratlannak látszik is, amit ne először a mentális síkon alakult volna ki – esetleg még előző életünkben. Vizsgálja majd meg mindenki ezt a tételt önmagában és meglátja, hogy helyes. Aki pedig helyesnek ismeri meg, jó, ha mindjárt levonja gyakorlati következményeit is: azt, hogy amilyenek gondolataink és, hozzátehetjük, érzelmeink, olyanok lesznek cselekedeteink és magatartásunk a világban, vagyis végső elemzésben gondolatainkkal teremthetjük karmánkat és gondolatainkkal alkotjuk formáljuk jellemünket is. A gondolat magasabb rendű a cselekedetnél, a gondolat, még ha a konkrét mentális síkról származik is, már az ember – viszonylagosan – szellemi természetéhez tartozik.

A tett tehát a gondolat tükörképe; de minek a tükörképe a gondolat, amit még csak viszonylagosan szelleminek mondtam? És minek a tükörképe az érzelem, az akarat, az embernek ez a két másik alapvető megnyilvánulása? És minek a tükörképe maga az ember, úgy, ahogy van, összes megnyilvánulásával együtt?

Az okkult törvényt, hogy "amint fönt, úgy alant", semmi sem illusztrálja jobban, mint éppen az ember.

Hogyan is van csak "fönt", a legmagasabb rendűnél, az istenségnél? Mindenki tudja, hogy a megnyilvánult istenség, a Logosz, hármasság; háromféle arculatot mutat, amint megnyilvánul; ez a háromféle arculat isteni arányokban oly óriási, hogy nem csoda, ha a vallások három különböző személyiségnek ábrázolják. A Szentháromság egységének megértésénél jön segítségünkre az "amint fönt, úgy alant" elve, mert – fenntartással bár – meg is fordítható, és ha tudjuk, hogy a lenti dolgok a fentiek tükörképei, a lentiekből is szabad néha a fentiekre következtetnünk. Az ember is egység, mégis oly sok arculata van. Egész más ember vagyok, amikor ezt az előadást írom, vagy rajta gondolkodom, még arcom kifejezése is más. Egész más ember vagyok, amikor örülök valaminek, nevetek vagy mosolygok; egész más ember vagyok, amikor éppen szeretetemet hagyom megnyilvánulni, mint amikor haragszom; aki csal az egyik megnyilvánulásban látott, tán rám sem ismerne, ha a másikban megpillantana. És mégis, minden lelkiállapotban és helyzetben én magam vagyok. Ugyanígy egy az Isten a Szentháromság sokféle megnyilvánulásában is. Saját lényünk egységének tudata segít tehát a Legmagasabb Lény egységének megértésében; az Isten hármassága viszont megmagyarázza saját természetünk hármasságát.

A Szentháromság három fő megnyilvánulását különféleképpen szokták jelölni. Én azt használom, amelyik számunkra a legtöbbet világít meg. Az Atya Isten mint akarat, a Fiú Isten mint szeretet-bölcsesség, a Szentlélek pedig Isten mint teremtő értelem, gondolat. Az emberben lévő Isten pedig, amelyet monádnak nevezünk, ennek a hármasságnak mása. Hármasság ennél fogva önmaga is, az Atma, Buddhi, Manasz hármassága. Ez a három szó megint csak

funkciókat jelöl, vagyis ugyanolyan alapvető tulajdonságokat, képességeket, mint amilyen az érzelem, az akarat; de ez a három képesség részben egész kezdetlegesen, részben pedig még egyáltalán nincs kifejlődve a fizikai világban, fizikai testben még nem nyilvánul meg közvetlenül, ezért nincs is rá megfelelő kifejezésünk. Manasz, latinul "mens", már részben kifejlett: az elvont gondolkodás a Manasz működése. Nyilvánvaló, hogy Manasz, a magasabb értelem, a Szentlélek vetülete a monádban, az istenség harmadik személyéé, teozófiai nyelven a III. Logoszé, amely teremtő isteni értelem. A Buddhi-princípiumot intuíció, szintetizáló képesség, egység-megérezés formájában aránylag hamarosan ki kell fejlesztenünk. Ez a II. Logoszhoz, a Fiúistenséghez tartozik, a bölcsesség-szeretet aspektushoz, lévén a szeretet a nagy összetartó erőnek, a II. Logosz erejének megnyilvánulása. Atma végül az Atyának, az I. Logosznak, Istennek, mint akaratnak képviselője a monádban.

A monád a benne tükröződő isteni tulajdonságokat megint lejjebb sugározza, belé az emberi személyiségbe. Az alacsonyabb ez esetben valódi tükörképe a magasabbnak. Képzeljünk el egy nyugodt tótükrot, amelyben ott ring a környező táj képe. A tóparti fák képe mintegy közvetlenül a víz felszíne alatt van, a hegyek magas csúcsai pedig mintha messze és mélyen a víz színe alatt volnának. A legmagasabb tükörképe látszik legmélyebben. Ugyanígy tükröződik Atman, az emberi szellem legmagasabb csúcsa a fizikai világban végbemenő cselekedetekben; Buddhi, az asztrális világban lefolyó érzelmi életben, Manasz pedig, az elvont gondolkodás, az alsóbb manaszban, a konkrét gondolkodásban. A tótükör pedig, ami a képet megfordítja, az egó. A monád befogadta a Szentháromságot, az egó pedig levetíti az alsóbb világokba. Ez az értelme a bibliai mondásnak, hogy Isten az embert a maga képére és hasonlóságára teremtette. Bennünk megvan minden, ami Istenben megvan, „Isten gyermekei vagyunk, és Isten lelke lakozik mibennünk.” És létünk egyetlen célja, hogy itt alant minél tökéletesebben megmutatkozzék isteni mivoltunk. Ez a cél nem csekélyebb feladatot ró reánk, mint azt, hogy értelmi – érzelmi-akaratú természetünket összhangba hozzuk az isteni Hármassággal, amelynek tükörképe.

Nehéz volna meghatározni, hogy mit jelent az isteni akarat, az akarat isteni viszonylatban és méretekben. Még emberi fokon is kevés bizonyosat tudunk az akarat mibenlétéről. Ezt a keveset Dr. Besant fogalmazta meg számunkra. Szerinte az akarat az Én kifelé áradó energiája, amelyet azonban nem a küldő tárgyak váltanak ki – ez esetben ugyanis nem volna akarat többé, vágy volna csupán – hanem bent az Énben, a szellemben indul el és a szellem sajátos céljainak megvalósítására irányul. Talán ilyen az Isten akarata is. Akarta, hogy világ legyen, és világ lett. Akarata tartja fenn a világot és viszi kijelölt célja felé. Ami akaratunk része az övének, ennél fogva csak egyetlen törekvése lehet: hogy összhangba kerüljön a legfőbb Akarattal. Akaratunknak az isteni akaratot kell fürkésznie, és ahol csak fölismerte, hozzá alkalmazkodnia, mert meg kell valósítania az okkult parancsot: amint fönt, úgy alant! Annyit tudunk, legalábbis mi, teozófusok, hogy Isten e fejlődést akarja. Életünk minden percében ezt kell tehát akarnunk nekünk is. Ezt jelentik egyébként a Miatyánk szavai is: „Legyen meg a Te akaratod a földön is, amiképpen megvan a mennyekben.” Jelentenek még egyebet is, amire majd visszatérek.

A szeretet isteni viszonylatban, amint már mondtam, a nagy összetartó erő. A Fiúisten, a II. Logosz rendezte formákban az anyagot, az Ő ereje működik a vonzás és taszítás törvényeiben, az ásványvilágtól az ember érzelmi életéig. Érzelmi életünk a II. Logosz hatása alatt van; a szeretet és a gyűlölet e két pólus közé, tudjuk, majdnem minden érzelem elhelyezhető. A II. Logosz kettőssége nyilvánul meg a vonzás és taszítás, szeretet-gyűlölet végleteiben, és ez is példája az „amint fönt, úgy alant” elvének.

Ez az isteni összehozó és összetartó erő a buddhikus világban az előbb megállapítottuk, hogy ez is a Fiúistenség tükörképe – a dolgok egységét mutatja, helyesebben, az egységnek és a különállásnak azt a sajátságos keverékét, amelyet itt a földön testvériségnek nevezünk. A

buddhikus világ az asztrális világban tükröződik; a sűrűbb, lomhábban rezgő anyagban a kép azonban eltorzul.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy ennek az eltorzulásnak mindegyik isteni tulajdonság alá van vetve, amint az alsóbb világok anyagában tükröződik, sőt, nemcsak eltorzulásnak, hanem a szükségszerű korlátozásnak is. Világos, hogy sem isteni méreteken, sem isteni minőségben nem valósulhat meg „alant” az, ami „fönt” van. A lényeknek azonban ugyanannak kell lennie és a megvalósulásnak el kell érkeznie lehetősége határáig. A feladat tehát mindig az, hogy az isteni tulajdonság lényegét az illető sík keretei között a lehető legtökéletesebben megvalósítsuk.

Ami a buddhikus világban testvériség, az az asztrálison – érzelmeink világában – szeretet. A szeretet készlet egyesülésre; a szeretett lényt vagy tárgyat az ember mintegy a maga részének érzi – mindezt ismerjük, nem kell sok szóval leírnom. Szeretetünknek – és ezt a szót most hadd alkalmazzam egész érzelmi életünkre – lényegileg isteni forrásával azonosnak kell lennie. De milyen hát az az isteni szeretet?

Pihenésül a sok bölcsekedés után hadd idézzem Sir Edwin Arnoldot, aki az „Ázsia Világossága” című művében ilyen szavakkal írhatja le Buddhával az isteni szeretetet:

A kezdet előtt még s vég nélkül kinyúlván,
Végtelen, mint a tér, biztos bizonyosság,
Van egy szilárd erő, mi a jót akarja.
Csak az ő törvénye örökös tartósság.

Ő érinti meg a rózsának virágát,
Bölcs keze formálja a lótusz levelét,
A föld sötétjében, a csíra csendjében
Ő szövi egyedül a tavasz köntösét.

Ő teremte emberszívet a sötétből,
Esetlen tojásból a fácán szép nyakát,
Örökkön fáradozik, s jóra változtatja
A romboló dühöt és az ősi romlást.

Aranytollú madár szürke tojásai,
Méhek kicsi sejtje, az ő kincsesháza
És mézes edénye. A szorgalmas hangya,
És a fehér galamb az ő útját járja.

Sas-szárnyon ő repül, amikor zsákmányát
Viszi a fészkébe. Kölykeit etetni
Ő küldi a farkast. Ő talál eledelt
S barátokat annak, kit nem szeret senki.

Semmi meg nem köti, és vissza nem tartja.
Mindent szeret ő: ad az anyák keblének
Édes fehér tejet; de a gyilkos fehér
Csöppet is ő adja, ha mar kígyóméreg.

Ő jelöli az ég kék boltozatján
Keringő bolygóknak összehangolt ütemét,
Bányák sötét mélyén ő rejti a kincset,
A föld aranyát és mesés drágakövét.

Egyre újabb s újabb titkokat hoz elénk.
Erdei tisztásnak zöldjében ő jár ott.

Cédrus-tövön furcsa hajtásokat nevel,
Tervez levelet, fát, fűszálat, virágot.

Nem látjuk, de segít hűséges kezével,
Nem halljuk, s harsogóbb szava a viharál.

Ehhez a szeretethez még nemigen hasonlít a mi emberi szeretetünk, mert van két szépség-hibája: önző és válogató. Önző, mert legalábbis viszonzást vár, csak akkor boldogít, ha a szeretett lény úgy viselkedik velünk, ahogy elvárjuk tőle, és ahogy nekünk kellemes. A második hiba az, hogy válogató. Tudunk mi nagyon intenzíven szeretni, de szeretetünk csak igen kevesekre korlátozódik. Ezt a keveset nagyon tudjuk szeretni, de többi embertársunk, testvéreink, a legjobb esetben is közömbös számunkra. A legrosszabb eset is gyakran előfordul: hányan vannak, akik ellenségüknek és az u.n. létért való küzdelemben versenytársaknak tekintenek mindenkit, aki nem tartozik családi és baráti körükbe, tehát minden u.n. idegent. Egész triviális példát kockáztatok meg: figyeljük meg, hogy viselkednek az u.n. idegenek egymással a villamoson. Nem. is beszélve arról, hogy eszünkbe sem jut szeretni a rosszat, a bűnöst, fejletlen testvéreinket. Persze, ez fejlődési fok kérdése, valamint karma kérdése is.

De mi most arról beszélünk, hogy az alantinak a fentit kell visszatükröznie. Ez a sokszor oktalan, önző, szűk körű emberi szeretet azonban állandó besugárzásokat kap felülről, az isteni szeretettől, ami bölcs, mindenre kiterjedő, egyetemes, és mivel ugyanabból a forrásból származik, előbb-utóbb hű képévé kell lennie a magasabb rendűnek. Rajtunk, a szeretet hordozóin, megvalósítóin múlik, előbb-e vagy utóbb.

Az isteni értelem, a III. Logosz, az emberi értelemben tükröződik, mind az elvont mind a konkrét gondolkodásban. Jellemző sajátága az, hogy teremtő olyan dolgokat hoz létre, amelyek még nem voltak. Leleményessége, szabad ezt a kifejezést használnom, kimeríthetetlen; tudjuk, hogy nincs két egészen egyforma falevél, de még két egészen egyforma tojás sem. Kitervelte a világegyetem életét és folyton teremt, vagyis a számtalan térbeli és időbeli részlet segítségével megvalósítja tervét. A teremtés nem az idők homályában végbement és már régen befejezett aktus, hanem állandó, azóta is tartó folyamat. Vége csak akkor lesz, amikor a megnyilvánulás maga is véget ér. Megállást és meghátrálás nélkül halad célja felé a teremtés műve, és ha módunkban van megvizsgálni azt, amit benne állandónak vagy; ismétlésnek vélünk, látjuk, hogy nem az; én sem vagyok ma már ugyanaz az ember, aki tegnap voltam, sőt egy órával ezelőtti énemtől is különbözöm már: közben végbement testemben-lelkemben egy csomó dolog, ami ha észrevehetetlenül is, de megváltoztatott. Egy hajszálnyit haladtam végcélom felé, és e végcél minden létező közös célja: a tökéletesedés. A tökéletesség minden létező számára az az állapot, amelyben a megnyilvánulás végén lennie kell, amelyet addig el kell érnie. Ezt az állapotot Isten rendelte és a III. Logosz tervezte meg, a világegyetem nagy építőmestere; Ő látja, miképp illeszkedik majd akkor össze tökéletes egészben a sok tökéletes részlet, sőt ő látja azt is, hogy a most még tökéletlen részletek is a megnyilvánulás mai. fokának megfelelő tökéletességű egészet alkotnak.

Ha az emberi gondolkodás teremtő, ha mindig valami újat, szebbet, tökéletesebbet alkot, ha úgy terveli meg alkotásait, hogy a maguk nemében tökéletesek legyenek, akkor ez a teremtő tevékenység az Istenét tükrözi, és hozzájárul ahhoz, hogy a világ elérje az arra. az adott időpontra előirt tökéletességi fokot. Emberi fokon, és az alsóbb világokban, ennél több nem igen tehető és ez éppen elég teljesítmény.

Mivel azonban sokan azt feledhetik arra, hogy mivel teremtsenek, mikor nincs semmi teremtő tehetségük, szeretnék itt, ha nem is megdönteni, de legalább megingatni egy téves felfogást: azt, hogy csak a legszorosabb értelemben vett művészek tevékenysége „teremtő tevékenység”, egyszóval a költő az író, a szobrász, a festő, a zenész, no meg talán a tervező építész érdemli meg az „alkotóművész” nevet. Úgy gondolom, őket többi teremtő embertársunktól csak az különbözteti meg, hogy tudatosan teremtenek, tudják, hogy teremtenek, a többi

milliók pedig nem. Mert mindenki teremt valamilyen formában. Szorítkozzunk csak a fizikai síkra: a régi iparosak és a maiak közül az a kevés, aki még igyekszik a színvonalat fenntartani, teremtett a maga szakmájában. Falusi kovácsok, pásztorok, fazekasok kezéből páratlan mesterművek kerültek ki. Családomnak van néhány tagja, akinek jóformán semmi érzelme nincs az u.n. képzőművészetekhez, sem a zenéhez de csodálatos kézimunkák kerülnek ki a kezük alól. Ismerek egy hölgyet akit nem lehet épp a legfejlettebbnek és a legműveltebbnek nevezni, de amit a főzés terén alkot, az művészet: nem sablonos receptek szerint kotyvaszt, hanem intuitív biztonsággal kever ízeket és anyagokat meglepő újdonságokká. Ennek a művészetnek bizonyára van még rajta kívül sok művelője, aki éppoly kevésbé tudja, hogy alkot, hogy a Szentlélek munkáját végzi a maga szerény keretei között, mint amennyire nem is álmodja a szóban forgó hölgy sem. Az öntudatlan művészek szerényebbek a tudatosaknál, de mert műveiket mulandóknak tartják, és mert senki sem gondol arra, hogy a fizikai világban a nagy művészi alkotások sem tartanak örökké, nem veszünk tudomást az ő teremtő tevékenységükről. Vagy nem csodás alkotás-e például egy gép? Nézzék meg a Diósgyőri Papírgyár legnagyobb gépét, amelyikbe az egyik végén beömlik egy híg, fehér pép és a másik végén kijön egy mázsás tekeres hófehér, tökéletes vízjeles papír. Az élő szervezet céltudatosságával és pontosságával működik. Nem volt-e megtervezése hú tükre az isteni értelem tevékenységének? Nem képvisel-e ez a gép – és az összes gépek és a velük rokon eszközök, szerszámok mind valamit, ami eddig nem volt soha? A gép az ember teremtő tevékenységének eredménye, és minden az, amit a géppel alkotnak.

De még másképp is teremtünk mindnyájan állandóan. Szakadatlanul teremtünk érzés- és gondolatformákat, sajnos azonban, még öntudatlanabban, mint az előbb említett szakácsművész. Ha tudatosan teremtenénk, vigyáznánk, hogy csupa magasrendű tartalmú, tehát szép formát hozunk létre.

Abban is az istenséget utánozzuk, hogy önmagunkat teremtjük. Gondolatainkkal, érzéseinkkel, tetteinkkel magunk formáljuk magunkat, sőt magunk formáljuk jövőnk sorsunkat is. Isten is önmagát teremt a világegyetemben, önmagát igyekszik megvalósítani. Amikor rajtunk és bennünk munkálkodik, önmagán munkálkodik.

És mivel Isten szüntelenül munkálkodik, a cselekvésben látom az élet, a lét kvintesszenciáját, lényegét, az olyan cselekvésben, amely az isteni tevékenység tükörképe. A cselekvésben részt vesz, ill. tükröződik az egész isteni-emberi Háromság. Az isteni tevékenység elindítója Isten, mint akarat, irányítója Isten, mint szeretet és megvalósítója, kivitelezője. Isten, mint gondolat, értelem. Az emberi tevékenység elindítója primitív fokon, tudjuk, a vágy, ami az akarat megfelelője azon a fokon. Aztán sokáig az érzelem váltja ki és irányítja, később a konkrét értelem; mindez az alsóbb háromság. A haladott fokon majd az akarat lesz a mozgató erő, buddhi, az egységtudat, a testvériség jelöli meg a célokat és a magasabb értelem fogja az alsóbbat irányítani a módszerek megválogatásában. A háromság azonban minden fokon egységként működik, csak elemzéssel választható szét. Nem volna haszontalan dolog, ha időnként elemeznénk egy-egy cselekedetünket, vajon a vágyból fakadt-e, vagyis külső dolgok indították-e el, vagy az akaratból az Isten tervével való együttműködés akarásából; vajon a testvériség tudata volt-e a gyökere és vajon az isteni tevékenység hasonmásaként céltudatos, célszerű, tervszerű volt-e, vagy sem.

Az ember lelkialkata tehát, amely akaratból, érzelemből, értelemből és a mindezeket egybefoglaló tevékenységből áll, mása az isteni Háromságnak, célja pedig, hogy megnyilvánulása, működése is az isteni Háromság működésének hű képe legyen.

Maga a testi élet is azonban, a testet öltés, szintén megnyilvánulása az "Amint fönt, úgy alant" elvének. Az istenség, a szellem, leszáll, belémerül az anyagba az involúció során, magára veszi az anyagi lét terhét és szellemi mivoltát mindjobban elfödik anyagi burkai. A szellem számára az anyag korlátot jelent, éppúgy, mint amikor kezünkre kesztyűt húzunk, a tapintásunk megszűnik, kezünk ügyetlen és tompa. Az anyagi burkok eltompítják a szellem meg-

nyilvánulásait. Amikor az egó felölti magára mentális, asztrális és fizikai testeit, ugyanez történik. Az egó, az embernek ez a viszonylagos szelleme, anyagba száll, és az anyagban csak részben tud megnyilvánulni. Az u.n. halál ennél fogva viszonylagos szellemi állapotunkba való visszatérés, a megnyilvánulatlanúságba való visszavonulás az alsóbb világok szempontjából. Egy-egy fizikai élet egy miniatűr manvantára, az életek közt a túlvilágon eltöltött idő pedig egy kisebbszerű pralája.

Ha módunkban volna megvizsgálni a világ összes dolgait, az derülne ki, hogy mindegyik valami módon a Szentháromság valamelyik aspektusát képviseli. Vonatkozik ez az emberekre, az emberi társadalomra és intézményeire is. Amint azonban a monád és a személyiség között ott áll közvetítőül az egó, az emberi intézmények és a Szentháromság között is ott áll a világ sorsát intéző Nagy Hierarchia és három tagja: a Manu, a Bodhiszattva és a Mahacsohán. Ők az emberiség sorából emelkedtek a beavatásnak arra az igen magas fokára, ahol már valósággal egyek a Szentháromságnak azzal a személyével, akinek munkáját végzik. A Manu az I. Logosz képviselője, az akarat, a kezdeményezés, az uralkodás forrásáé. Mindazok, akiknek a földön a kormányzás, az uralkodás a hivatásuk, a Manu alá és közvetítésével az I. Logosz alá tartoznak. Ők tartják mozgásban a világ, az élet kerekét. Vajon ha az I. Logosz földi képviselői, az uralkodók és a legkisebb tisztviselők, a falusi bírók és gépállomás vezetők, és számos egyebek tudnák, hogy ugyanazt végzik itt a földön, amit Isten csinál a végtelen világegyetem számos síkján, nem végeznék-e több bölcsességgel munkájukat, nem iparkodnának-e hasonlítani a Világ Királyához, aki "hatalmasan és szelíden intéz minden dolgot"? Hatalmasan, szelíden, és mindig a legnagyobb jóra törekedve, méltányosan és igazságosan. A II. Logosz képviselője a Bodhiszattva, a Világtanító, aki időnként megszületik, hogy meghirdesse az embereknek az igazságot a nekik éppen megfelelő formában, és megmutassa az utat fölfelé. Vajon ha minden tanító és nevelő tudná, hogy hivatása gyakorlásában láthatatlan szálak kötik össze a legfőbb Tanítóval, nem végeznék-e több lélekkel munkáját, hozzáidomítván az igazságot neveltjei fejlettségi fokához, leszállván az ő szintjükre, mint ahogy leszáll a legfőbb Tanító is, és kibányássza a lelkekből a fejlődés bennük rejlő drága kincseit? És ha minden alkotó, akár tudós, akár művész, akár reformer, tudná, hogy a Mahacsohán felügyelete alatt a III. Logosznak, a Szentléleknek világteremtő és világfenntartó munkájának munkása, talán tisztább volna a művészet, nemesebb célú a tudomány és mindaz a sok jó szándékú ember, aki az emberiséget előbbre akarja vinni, a lelkek megreformálására összpontosítaná erejét, mert tudná, hogy a lélek az első és az anyag: a test, az életforma, a társadalom, engedelmesen alkalmazkodik és követi a megváltozott lelket fejlődése útján.

Az emberi társadalom hierarchikus. Mindig az volt és talán mindig az is lesz. Megfigyelhetjük, hogy nincs olyan közösség, amelyben előbb-utóbb ki ne alakulna bizonyos rangsor és munkamegosztás. Ez is törvényszerű, mint minden egyéb és a világ minden szintjén érvényes. Az angyalok között is van rangsor. A rangsor alapja a tudat kibontakozottsága, a fejlettség, bennlakozó Isten megnyilvánultságának mértéke. A munkamegosztás alapja pedig a rátermettség, okkult szempontból a sugár. A Nagy Hierarchiában ezek a szempontok tökéletesen érvényesülnek. A próbatanítványság és tanítványság hosszú évei, sőt életei folyamán kiderül, kiben mi lakik, és amikor a Hierarchia tagjává leszünk, a régebbi tagok csilhatatlan bölcsességgel jelölik ki helyünket és munkánkat. Az emberi hierarchiák működése, tudjuk, korántsem ily eszményi. Ha mintegy maguktól alakulnak ki, szervezetlenebb közösségekben, szinte még jobban megfelelnek a tényleges fejlettségi helyzetnek, mint amikor tudatosan és mesterségesen alkotják meg őket. Az elnöki szék elnyeréséért folytatott harcban nem mindig a leginkább rátermett győz valamely szervezett közösség tagjai között.

A Nagy Hierarchiában uralkodó tökéletes fegyelem nyomait talán csak a papi és katonai rendekben lelhetjük meg. Ma, az egyéniség, az értelem korszakában, azt hisszük, kevesebbek leszünk, ha engedelmeskedünk, és többek, ha ellenszegülünk, vagy pláne ha mi parancsolunk. Az igazság az, hogy az engedelmeskedéstől sohasem leszünk kevesebbek, sőt többek leszünk,

mert megfegyvelmezzük önmagunkat; a parancsolástól viszont csak akkor leszünk többek, ha az a dharmánk, ha fejlődésünk vonalával egyezik, megfelel fejlettségi fokunknak és beleillik az adott helyzetbe. A Nagy Hierarchiában parancsolás és engedelmeskedés súrlódásmentesen folyik, nincs féltékenység és pozícióféltés, mindenki tudja mindenki státusát, minden rangfokozat nyitva áll, sőt biztos mindenki számára, és az engedelmesség a fejlett, sőt emberfölötti emberek önként, a munka kedvéért vállalt engedelmissége.

A Nagy Hierarchiában uralkodó viszonyok, a munkafegyelemnek, a közösségi szellemnek, a tervszerű és célszerű cselekvésnek, a tökéletes energiagazdálkodásnak ez a foka természetesen nem valósítható meg az emberi fokon, de eszményként állíthatjuk magunk elé, annál is inkább, mert, ez az alanti világ többek között arra is szolgál, hogy a fentire előkészüljünk benne. Épp azért lehetséges ez, mert a lenti világ a fentinek mása – sokszor, sajnos, torzképe. A Nagy Hierarchia állandóan lefölozi az emberiséget, felszippantja magába azokat, akik át tudnak és át is akarnak menni a szoros kapun és a keskeny úton.

Érdekes megfigyelni, hogy ez a lefölozési folyamat a többi világban is végbemegy. Az emberi világ lefölozi az állatvilágot, felszippantva magába legfejlettebb, vagyis individualizálódásra alkalmas egyedeket. Valószínűleg valami hasonló megy végbe a növényből az állatba és az ásványból a növénybe való átmenetkor is, leszámítva, természetesen, az individualizációt. És mint ahogy az ásványokból szükségképpen növény, a növényekből állat, az állatokból pedig elkerülhetetlenül ember vagy angyal lesz, úgy lesz minden emberből elkerülhetetlenül felsőbbrendű ember, végül pedig isten.

Azt mondják, köztünk és az emberfölötti emberek között legalábbis akkora a különbség, mint köztünk és a legprimitívebb ember között. A legnagyobb tétele ennek a különbségnek az, hogy az emberfölötti emberek szakadatlanul miértünk dolgoznak; el lehet-e azonban rólunk mondani, hogy a nálunk fejletlenebbekért dolgozunk? Az emberi világban a fejletlenség és a gyöngeség minden fajtája alkalom és ürügy a lenézésre, a megvetésre, a kijátszásra, kiuzsorázásra. Az ostoba emberen – vagyis azon, aki vagy nem fejlesztette még ki mentálisát, vagy pedig karmikus okokból nem kapta meg erre a tetet-öltésre – nevetünk és lebecsüljük, esetleg becsapjuk, ahol lehet; a rosszat megvetjük, gyűlöljük, és attól való féltünkben, hogy eltipor, mi igyekszünk őt ebben megelőzni. Nem bánunk úgy a nálunk alacsonyabbakkal, ahogy velünk bánnak a nálunk magasabbak. Mi lenne belőlünk, ha a nagy bölcsök is lenézőn mosolyognának elméleti képességeinken, amelyek az övéikhez képest valóban csak ostobaság, vagy ha a nagy szentek megundorodva fordulnának el rosszaságunktól, ahelyett, hogy szeretetük és részvétük meleg sugarát irányítanák felénk, és jóságukkal elfedeznék a mi rosszaságunkat? Alig volna fejlődés, kínosan vonszolnánk magunkat előre – kínosan és lassan, kiszolgáltatva egymásnak, és a soha nem csökkenő karmának. És mi mégis magukra hagyjuk a fejletlenebbeket, ahelyett, hogy tanítanánk őket, és a gyöngébbeket kihasználjuk, ahelyett, hogy támogatnánk és védelmeznénk őket. A ma világszerte folyó nagy próbálkozásokat a fejletlenebbek érdekében valószínűleg a Nagy Hierarchia sugallta, és remélhetőleg neki is sikerül majd tartalommal megtölteni őket. De mindezek a próbálkozások csak akkor lesznek igazán eredményesek, ha egyéni akciókká képesek válni, ha mindenki kötelességének fogja tartani, hogy nevelje és segítse a fiatalabb testvéreit.

A Nagy Hierarchia tagjai a mi Idősebb Testvéreink, és sokan így is nevezik őket. Ugyanígy vagyunk azonban mi is idősebb testvérei nemcsak fejletlenebb embertestvéreinknek, hanem az ember alatti világoknak is. Az állatokhoz képest mi szinte istenek vagyunk. Akárki megfigyelhette a háziállatoknál, ha valami bajuk van, nem egymáshoz fordulnak segítségért, hanem az emberhez. Figyelemreméltó jelenség ez, és rávilágít az ember nagy felelősségére: vállalni a sokkal idősebb testvér szerepét, nem is szerepét, hanem kötelességeit és feladatait az állatvilág iránt. A mi Idősebb Testvéreink semmit sem tesznek velünk, ami ne fejlődésünket mozdítaná elő. Nekünk is csak azt volna szabad művelnünk állattestvéreinkkel, ami fejlődésüket segíti. Az emberré-válás felé kellene őket támogatnunk. Ennek is van azonban két módja.

Emberi lélekké lehet, szaknyelven szólva individualizálódhat, az állati lélek a félelem és az ember iránti gyűlölet vonalán vagy az ember iránti szeretet vonalán. A két módszer, persze, egészen más kezdetet produkál számára az emberi nemben. Az az ember, aki miatt egy állat-gyűlölet révén individualizálódott, részben felelős mindazért a rosszért, amit az ilyen állat-ember korának kezdeti szakaszában elkövet, és karmikus adósságot vesz magára az állat-emberrel szemben, amit le kell rónia. Így válhat egy jelentéktelennek látszó cselekedet vagy magatartás súlyos bajok és nehézségek forrásává, és az ember ahelyett, hogy az állatvilág istenévé lenne, sátánná és megrontójává lehet.

Amint már az eddigiekből is kitűnhetett, az „amint fönt, úgy alatt” elve részben törvény, részben azonban program. Részben valóság, pillére a világnak, másrészt azonban még megvalósítandó cél. Az alanti dolgok tükörképei a fentieknek, nagy vonásokban és lényegileg velük azonosak, de a tükör: a sűrűbb anyag, a kevésbé fejlett tudat, eltorzított képet ver vissza. A program az, hogy a kép tökéletes legyen. Ezt a programot fejezi ki a Miatyánk már idézett szavai is: „Legyen meg a Te Akaratod, miképp a mennyben, azonképpen itt a földön is.”

Azt mondtam azonban, hogy ez még mást is jelent, és ha félig-meddig tartozik is ugyan csak ide, megpróbálom megmagyarázni. Ama bizonyos „fenti” dolgok egyike, amelyek hatását az emberi fejlődésre még nem lehetett egészen fölmérni, mert valószínűleg csak ezután fog kibontakozni, az angyali fejlődési rend. Ennek a fejlődési rendnek fő eltérését az emberitől ne abban lássuk, hogy az angyaloknak nincs fizikai testük, hanem abban, hogy nincs emberi értelemben vett u.n. szabad akaratuk. Az angyalok nem ismerik a jó és rossz különbségét, sem a küzdelmet, ami az emberben e kettő között végbemegy; az angyal nem választhatja a rosszat, az angyal csak egyet választhat: az Isten akaratának követését. Az angyali rendek ennek az akaratnak keresztülvivői az összes világokban, az emberi világ kivételével. Vannak, akik szerint nemhogy nincs szabad akaratuk, hanem ellenkezőleg, éppen az ő akaratuk szabad, mert az egyetlen szabad akarat a korlátok nélküli Isten akarata, és csak ha ezzel van összhangban, akkor szabad minden egyéb akarat. Számunkra itt most az a fontos, hogy a Miatyánk idézett szavai az angyali rendek tökéletes engedelmisségére és tökéletes szolgálatára emlékeztetnek bennünket, és amikor így imádkozunk, magasrendű törekvéseinknek adunk kifejezést, hogy a mi akaratunk is oly teljesen eggyé olvadjon Isten akaratával, mint az angyaloké.

Nem is kell nagyon csúrnöm-csavarnom a dolgokat, hogy a Miatyánk mondatához még egy fontos dolgot hozzákapcsoljak, amire már több ízben céloztam. Isten a világot terv szerint teremtette és teremti. Elgondolta mindenről, milyennek akarja, milyenné kell lennie tökéletesült állapotában. Egy-egy képet alkotott minden létezőről, és ezt a képet őstípusnak nevezzük, és az isteni Értelem, a III. Logosz őrzi. Ha fel tudnánk emelni tudatunkat a III. Logosz tudatáig, megláthatnánk ott azt az önmagunkat, amivé lennünk kell. Isten akar velünk és tőlünk valamit, és ezt az akaratát amott „fönt” megnyilvánítja. Az őstípus a mi jövődönk, és a fejlődés, összes életeink, haladás az őstípus megvalósítása felé. A Karma Urai, akik az emberi sorsokat intézik, ismerik mindenkinek őstípusát, és úgy alakítják karmáját, hogy minden életével közelebb jusson hozzá. Így áll elő az a furcsa eset, hogy a jövődő, vagyis valami, amit eddig nemlétezőnek tekintettünk, hatalmas, sőt döntő befolyással van jellemünkre. Karmánknak fő tényezője a múlt mellett a jövő is. Ezzel a szokatlan gondolattal meg kell barátkoznunk. A református keresztények sokat kárhoztatott és még saját maguk által is félremagyarázott predestináció-tana erre vezethető vissza. Isten igenis eleve elrendelte sorsunkat, eleve kijelölte helyünket a világtrendben. Akarata a mennyben már megvan, legyen meg minél előbb a földön is.

Őstípusa természetesen nemcsak az embernek van, hanem minden más lénynek is. Úgy gondolom, hogy a lények akkor mehetnek át az egyik fejlődési kategóriából a másikba, amikor megvalósították saját őstípusukat. Ha a rózsát éltető élet elérkezett a rózsai tökéletesség legmagasabb fokára, vagyis ha a rózsa olyan, amilyen az őstípusa "amott fent", akkor nem

kell többé rózsában öltenie testet, hanem lehet, mondjuk, tölgyfa. A tölgyfai tökéletesség megvalósítása után átkerülhet az állatvilágba. Ugyanerre a törvényre épül föl a kasztrendszer is: mihelyt valaki elérte a kasztja számára kijelölt tökéletességet, egy magasabb kasztba születik.

A művészetre is azt mondják, hogy csak akkor igazi művészet, ha nem csak a szépet ábrázolja, hanem az őstípusból is lehoz valamit. Az igazi mestermű több mint földi dolgok ábrázolása. Az égi dolgok is beléjátszanak. Az igazi művész egy kissé olyan, mint a pap: lehozza a fönti dolgokat az alantiakba, és ezzel megszenteli az alantiakat.

Időm lassan a vége felé jár és én is lassan közeledem előadásom végéhez. Nem hiszem, hogy kimerítettem volna témámat. A tanulmányt azonban mindenkinek magának kell folytatnia, a hallott példákon okulva. Előadásom fő célja az volt, hogy a teremtés művének azt a parányi töredékét, amelyet megismertem, megmutassam hallgatóságomnak is. Azt akartam megmutatni, hogy a teremtés és a teremtett világ tervszerű, hogy benne rend és törvényszerűség uralkodik. A világ nemcsak azért egy, mert egy Isten élete élteti, hanem azért is, mert a rend mindenütt ugyanaz és a törvények minden részében egyformán érvényesek. A világ Isten képmása, tükörképe, benne minden, a makrokozmosztól a mikrokozmoszig, Istent tükrözi, mert amint dr. Besant mondja, a végtelen Istent csak a teremtmények végtelen sokasága és változatossága tudja kifejezni. A világ, Isten arculata, változik és e változásban fejlődés ismerhető fel. És mivel a lenti a fentit tükrözi, nem lesz talán túl merész az az állítás, hogy Isten maga is fejlődik, számára, amint már említettem, egy-egy világkorszak, manvantára annyi, mint számunkra egy élet vagy az életnek egy-egy napja. Ahogy a zsoltár mondja: „Mert ezer esztendő előtted annyi, Mint egy napnak az ő elmúlása, Mint egy éjnek rövid vigyázása.” És amiképpen a lények is visszavonulnak a megnyilvánulásból – más szóval, meghalnak – a következő megnyilvánulásig önmagukban dolgozzák föl életük tapasztalatait, úgy vonul Isten is pralájába, és talán ő is tapasztalatain töpreng az új kalpa kezdetéig. És itt vagyunk mi, emberek, Isten képére és hasonlatosságára teremtve. Mi már többek vagyunk, mint pusztá teremtmények: mi már magunk is teremtők vagyunk. Mitőlünk Isten már azt várja, hogy munkatársai legyünk a saját őstípusa megvalósításában, azzal, hogy a magunkét megvalósítjuk. Mert hallottam már olyat is, hogy az, ami számunkra a legfelsőbb, az Abszolútum, maga is része, fejlődő töredéke egy nála még magasabb, még abszolútabb, még nagyobb istenségnek. De ezek már szédítő dolgok. Maradjunk meg egyelőre annál, hogy munkatársai, de kerékkötői is lehetünk Istennek. Ez a mi szabadságunk. De ki vállalkozik huzamosabb időre a kerékkötő szerepére, mikor előtte áll az a dicsőség, hogy Isten munkatársává lehet, Isten képmásává, mindentudó, mindenható, mindenütt jelenvaló, tökéletesen bölcs, tökéletesen szerető és tökéletesen cselekvő teremtő lényé? Ezt a fokot, az arhat-beavatást, minden ma emberi lény elfogja érni a világkorszak végéig. Ha pedig mindnyájan arhatok leszünk, akkor a menny lesz áll a földre, az alanti a fentit híven tükrözi majd, és végre meglesz az Ő akarata.